

РЕЦЕНЗИЯ

от професор доктор Велислава Атанасова Чавдарова

ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“

на материалите, представени за участие в конкурс

за заемане на академичната длъжност „професор“

в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки професионално направление 3.2. „Психология“ (Социална психология)

В конкурса за „професор“, обявен в ДВ, бр.96 от 17 ноември 2023 г. и в интернет-страница на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Психология“ към Педагогически факултет, като кандидат участва доц. д-р Юрий Павлов Янакиев от ПУ „Паисий Хилендарски“.

1. Общо представяне на получените материали

Представената за рецензиране мащабна научна продукция на доц. д-р Юрий Янакиев е впечатляващо подредена и коректно презентира неговата научноизследователска и преподавателска работа в периода 2015 – 2024 г., за времето след заемане на академичната длъжност „доцент“. Кандидатът коректно е подал всички необходими документи за участие в конкурса, включително и пълен списък с публикации с анотации и разделителни протоколи, списък на цитиранията, документи, удостоверяващи научноизследователски постижения, справка за приносите и т.н.

Констатирам, че са спазени всички критерии и формални изисквания за провеждането на конкурса, включително е приложената документация и текстове на научните публикации, надвишаващи наукометричните изисквания за заемане на тази длъжност.

Със заповед № РД-21-72 от 16.01.24 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм включена като член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност **„професор“ в ПУ** по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология (Социална психология), обявен за нуждите на катедра „Психология“, Педагогически факултет. За участие в обявения конкурс е подал документи доц. д-р Юрий Янакиев от ПУ „Паисий Хилендарски“.

Доцент Янакиев прилага 31 научни труда, съответстващи на профила на конкурса.

Изискуемата по настоящите законови разпоредби и правилници на ПУ наукометрична справка за съответствие на минималните изисквани точки по 6-те групи показатели за участие на кандидата в обявения конкурс, не просто покрива, а с указаната цифра 1660, далеч надхвърля необходимия за тази академична длъжност брой точки (660).

В Справката за забелязани цитирания са посочени редица научни публикации, между които монографии, учебници, помагала, статии и доклади от участия в национални и международни научни конференции, които са с множество цитирания в специализирани издания. Факт, който свидетелства за разпознаваемостта и популярността на кандидата в изследователските области на социалнопсихологичното познание.

С убеденост мога да твърдя, че количеството и качеството на представените за рецензиране пълнотекстови научни трудове демонстрира високо ниво на експертност и професионална ерудиция и многократно надвишават изискванията за заемане на академичната длъжност „професор“.

От друга страна, информацията от творческата автобиография още повече засилва впечатлението за респект към многобройните активности, които свидетелстват за несъмнени възможности и постоянен стремеж за усъвършенстване на уменията в различни области на научната теория, публичното академично пространство и социалната практика.

2. Кратки биографични данни

Биографичните факти разкриват един достоен творчески път – с надграждане, разнообразяване и задълбочаване на професионалните компетенции. Както става ясно, интересите на доц. Янакиев са насочени към психологията изобщо, и в частност към

предметните области на социалната, медицинската, педагогическата и психологията на развитието. Безусловно, констатираната насоченост в научноизследователските, обществените и професионалните занимания на доц. д-р Юрий Янакиев отговаря на тематичното направление, в чиято област е обявеният конкурс.

След защита на магистърската си степен в в Университета в По и региона на Адур – Академия Бордо, Франция, кандидатът стартира професионалната си реализация като съдебен експерт към Министерство на правосъдието и хоноруван преподавател в ПУ и Нов български университет. В статус на редовен университетски преподавател работи от 2009 г. Докторска степен придобива в Университет в По и региона на Адур – Академия Бордо, Франция, където защитава дисертационния си труд, а през 2015 г. придобива академичната длъжност „доцент” по социална психология.

Впечатлява разнообразието от бакалавърски и магистърски програми и курсове, където кандидатът е ръководител и преподавател. Води редица лекции в бакалавърска програма: социална психология I и II част, психолингвистика, стрес и стратегии за справяне със стреса; Лекции в магистърски програми: социално знание и поведение, стрес и психично здраве, мотивация и поведение, психология на оптималното преживяване и др.

И всичко това съвсем не изчерпва професионалните интереси на доц. Янакиев. Той има редица членства в организации и сдружения като Американска асоциация на психолозите, Общество за психология на личността и социалната психология, Дружество на психолозите в България (УИК: BG RP 100957), Секретар на секция „Социална, политическа и етнопсихология“ към Дружество на психолозите в България, Съюз на учените в България, член на Управителния съвет на Обществения съвет за култура и културно наследство, член на научния комитет на Университетско издателство Рейн и Дунав и др.

Упражнява и отговорни административни функции от разнообразно естество като ръководител катедра „Психология и педагогика“ към ДКПРПС (от 2021г.), директор на лаборатория по експериментална психология и невронауки (от 2022 г.), директор на Университетски център за доброволци (от 2011 г.), ръководител на магистърски програми „Психология на управлението“ и „Училищна психология“ (от 2019 г.) заместник-декан (2015-2019 г.), научен секретар (2012-2015 г.) и факултетен координатор по програма „Еразъм+“ (2011-2019 г.) на Педагогическия факултет, главен редактор на списание „Психология на развитието“ (от 2020 г.) и т.н.

В документацията по процедурата присъстват доказателства за множество участия на кандидата в национални и международни конференции, научни форуми, семинари и обучения, изнасяне на лекционни курсове в чужбина по програмата „Еразъм” и работа по различни научноизследователски проекти в областта на висшето образование.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

Преподавателската дейност на доцент Юрий Янакиев се отличава с креативност, прецизност, професионализъм и коректност. Той не само успява с педагогическо майсторство и научна ерудиция да обучава, но професионално обезпечава провеждането на лекциите и семинарните занятия, които води с полезни учебни пособия.

Научната му дейност е обвързана и с ръководството на докторанти и десетки дипломанти.

Оценка на научната и научно-приложна дейност на кандидата

В конкурса за професор доцент Янакиев участва с 1 монография, 1 публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен "доктор"; 2 студии, 22 статии, 2 университетски учебника и 3 учебни помагала. Разпределението на научните трудове в страната и в чужбина е както следва: 27 в страната и 4 в чужбина. Списъкът от публикации, които не са представени за рецензиране, свидетелства за богата публикационна дейност, предимно в сферата на социалната психология.

Доцент Янакиев демонстрира устойчив професионален интерес към модерните, злободневни и отворени за решения проблеми най-вече в областта на социалната психология, която е един от най-динамично развиващите се раздели в дискуссионните полета на съвременната психология. Констатирам, че включената за рецензиране научна продукция е адекватна теоретична база на публичните, административните и практико-приложни дейности в досегашната професионална реализация на кандидата.

Пълните библиографски данни са точно и коректно описани в документите по процедурата. Предоставени са оригинални екземпляри на посочените монографии и помагала, както и копия на студиите, статиите и докладите, публикувани в указаните източници.

Въз основа на прегледа на тяхното съдържание приемам за резонно условното им идентифициране в 6 семантични полета, които разкриват доминантите на изследователския интерес в научната продукция на доц. Янакиев.

1. Планиране, разработване и осъществяване на авторови емпирични изследвания и кроскултурални анализи по теми, свързани със стрес, бърнаут и резилиънс сред педагогически специалисти и специалисти от помагачи професии. Извеждане и прилагане на алгоритми за справяне с хроничния стрес в рисковите групи.

2. Операционализиране на ефективни стратегии за справяне със стресорите на работното място и превенция на бърнаут синдром и укрепване на психичното здраве и благополучие на помагачите специалисти. Аргументиране на практики за оказване на по-ефективна индивидуална и групова психологична помощ за изграждане на компетентности за управление на стреса от страна на педагогическите кадри.

3. Описание и анализиране на основните приложения на био- и неврофийдбек методите и методите за неинвазивна мозъчна стимулация за разгръщане на потенциала на невротехнологиите като инструменти за личностно развитие и стимулиране на креативността при хора с увреждания.

4. Обогаляване на теорията и развитие на практиките, свързани с психологическия резилиънс чрез традиционни и иновативни методи по отношение на изясняването на тяхната същност, специфика и детерминация.

5. Актуално проблематизиране на феномени и етични конструкти като „надежда“, „привързаност“, „общуване“, „креативност“ и др.

6. Творческо дискутиране на иновативни теми като диалектическа конфронтация между семиотичната теория и фикционалните светове в творчеството на Умберто Еко; Креативност и психопатология в живота и творчеството на Салвадор Дали; Автопортретите на Рембранд като визуална автобиография; Аспекти от гениалната артистична креативност на Рембранд ван Рейн и Салвадор Дали, обвързани с тяхното личностно развитие и отношението им към процесите на създаване, социални конфликти и старост.

Независимо от посочените дотук научни и приложни приноси на кандидата, както идентифицираните в ракурса на цялостната му научна продукция, така и по отношение на блестящите му качества като преподавател, няма как да не фокусирам

вниманието върху най-същественния компонент, легитимиращ смисъла на реабилитационната процедура.

В реабилитационния труд *„Диагностика на бърнаут синдром при педагогическите специалисти. Стратегии за справяне с хроничния стрес на работното място. (Второ допълнено и преработено издание). Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 193 стр. ISBN 978-619-202-836-7* доц. Янакиев представя едновременно аналитичен и емпирично верифициран интегрален и систематичен подход за диагностика, превенция и управление на психосоциалните рискове от бърнаут синдром за развитие на психологически резилиънс при педагогическите специалисти в контекста на тенденциите в съвременното общество, едновременно поставяйки въпроси и давайки аргументирани отговори. Субективният практически опит на автора е обективизиран чрез прецизен, всеобхватен и системен анализ на ключови понятия от психологическата теория.

Монографията обединява резултатите от две мащабни изследвания, проведени през последните пет години. Едното от тях е първото по рода си национално представително проучване в България, което има за цел не само да диагностицира нивото на бърнаут синдром сред педагогическите специалисти и да проучи влиянието на демографските фактори, факторите на професионалната, семейната и социалната среда, но и да разработи алгоритми за справяне с хроничния стрес. В проучването взимат участие респектиращ брой от 1000 учители от всички възрастови групи, които практикуват в малки и големи градове и села. Методиката на изследването включва: сертифициран метод за оценка на стреса в работата (Burnout-Q) и авторски въпросник за влиянието на факторите на професионалната, семейната и социалната среда върху появата на бърнаут синдром при педагогическите специалисти.

Второто изследване е международно и е посветено на диагностиката на психосоциалните рискове и стреса на работното място и развитието на психологическия резилиънс при учители от Австрия, България, Гърция и Италия. Основният му фокус е ангажиран с изграждането на компетентности за управление на стреса от страна на педагогическите специалисти в четирите европейски държави. Значението му е свързано както с предоставяне на ефективни стратегии за справяне със стресорите на работното място и превенция на бърнаут синдром, така и с укрепване на психичното им здраве и благополучие.

Прочитът на монографичния труд дава основание за оценяване на отличната степен на аналитична подготовка на автора. Системността в представянето оставя впечатлението за умения за композиране на знанията и правилното им излагане. Критичният анализ е релевантен на тежестта на хабилитационен труд, едновременно задаващ въпроси, търсещ отговори и даващ решения.

Авторът умее да обобщава и интерпретира емпирична фактология. Съумява да отиде отвъд количествените данни и да достигне до дълбочината и същността на изследваните явления. От прецизния текст проличава отличната психологическа грамотност и компетентност на Юрий Янакиев. Авторът е съумял в максимална степен да опише отделните етапи от процеса, ориентиран към намаляване на психосоциалните рискове и стреса на работното място и изграждане на психологически резилиънс при педагогическите специалисти. Постигането на тази цел е от решаващо значение за професионална мотивация и реализация на учителите. Доц.Янакиев умело и експертно ни убеждава, че от уменията за изграждане на психологически резилиънс зависи задържането на учителите в системата на образованието, последващото им кариерно развитие и лично и семейно благоденствие. От своя страна усещането за щастие в личния и професионалния живот на преподавателя неминуемо рефлектира върху качеството на учебния процес и оттам – върху благосъстоянието на неговите ученици.

Табличното и графичното представяне на резултатите кореспондират с текста на анализа, което е подходящо с оглед по-доброто разбиране от читателя. *Считам, че хабилитационният труд е убедителна верификация на холистичния, хуманен и експертен поглед на Юрий Янакиев върху учителя и може да се използва като навременен и необходим източник на обективна информация и инструмент за психологическа работа в системата на образованието.*

Учебникът *“Стрес и психично здраве: учебник за студенти“* Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“. ISBN 978-619-202-630-1, и **учебните помагала** *„Янакиев, Ю.; Николов, Н. и др. (2022) Резилиънс за учители: повишаване на устойчивостта към стрес и бърнаут синдром. Пловдив: Издателство на Пловдивския университет “Паисий Хилендарски” (преведен на английски, български, германски, италиански, гръцки езици), ISBN 978-619-202-746-9; Лидерство и групово поведение: Наръчник за студенти. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“. ISBN ISBN 978-619-202-837-4; Стрес и психично здраве: университетско учебно пособие. Университетско издателство „Паисий Хилендарски“. ISBN: ISBN 978-*

619-202-634-9 са трудове на доц. Янакиев, които определям като ценни практико-приложни инструменти с две основни задачи: да се затвърди и осмисли заученият вече от студентите материал по психология и да се предложат на студентите-психолози инструменти, методи и начини за диагностично изследване. Съдържанието е представено атрактивно, с улеснен достъп както до отделните подтеми, така и до глобалната структура на материала. Изложението на темите предполага активна обратна връзка както по време на учебния процес, така и при самоподготовката като за целта са предвидени въпроси и задачи за индивидуална и групова рефлексия, казуси, споделяне на опит и преживявания. В края на пособията са предложени допълнителни ресурси за проверка и надграждане на знанията. Решенията на поставените задачи изискват задълбоченост и осъзнатост на знанията от лекционните курсове, умения за трансфер и гъвкаво приложение на научните постановки. Така студентите имат възможност да приложат на практика знанията, придобити по време на лекции и упражнения и да формират начален диагностичен опит.

Авторът успява да предложи съдържание, притежаващо качествата на полезен инструмент, който същевременно запълва необходимостта от едновременно експертно и достъпно четиво, анализиращо процесите на резилиънс, групово поведение, агресия, стрес и т.н.

Сред най-стойностните елементи в научната работа на доц. д-р Юрий Янакиев, представени в поредицата студии, статии и доклади, са неговата склонност и способности за теоретико-приложно, иновативно изследване; анализ и обобщаване на различни идейни направления и методологически подходи в приложната психология; съчетаване на емпирични данни и теоретични конструкции в цялостна картина на изследваните процеси; систематично описание на проявленията на психиката в здраве и болест, както и интерес към значими актуални проблеми на социалната практика.

Доцент Янакиев не се страхува да се занимава с големите теми на психологическата наука като психично благополучие, привързаност, социални нагласи, бърнаут, резилиънс, психологическа интерпретация на произведения на изкуството и много други, давайки своя авторски принос към тяхната концептуализация, нито да полемизира с утвърдени схващания и да проблематизира популярни разбирания. Широката перспектива, рефлексията върху актуалността и преобразуването на съществуващото познание в цялостно разбиране на изучаваните феномени превръщат трудовете му в оригинално авторско творение.

Внимателният прочит на научните публикации на доц. Юрий Янакиев, академичната и преподавателска му работа могат накратко да бъдат обобщени по следния начин:

Първо, като преподавател и учен той притежава теоретична подготовка на равнище, отговарящо на критериите за съвременна, модерна психологическа наука.

Второ, едновременно с добрата теоретична подготовка, той е и изследовател, автор на множество емпирични изследвания.

Трето, натрупаната фактология в множество научни изследвания рефлектира върху различни области на приложната социална психология.

Четвърто, значима за научната му активност е валидизацията, адаптацията, стандартизацията и конструирането на психологически инструменти за българския контекст.

Пето, публикациите му кореспондират достоверно както с научните постижения на психологията, така и с актуалните, експертни психологически практики.

В приложения към документацията *Списък на всички публикации*, включително и извън обсега на този конкурс, кандидатът е представил пълно библиографско описание на цялостната си публикационна дейност.

Недвусмисленият извод по отношение на научната продукция на Юрий Янакиев е, че тя се отличава със задълбоченост, изследователска прецизност, творчески подход и несъмнена практическа приложимост.

Приноси (научни, научно-приложни, приложни) и цитирания

Не мога да не изразя респекта си към уменията на доцент Янакиев от една страна да синтезира научното знание в посока коректна операционализация и ерудиция при изграждането на авторски теоретични модели, а от друга – умело да верифицира теоретичните си открития чрез редица емпирични изследвания.

Напълно приемам формулираните приноси, свързани с психосоциалните измервания на стреса и бърнаут синдрома; агресията, стереотипите и дискриминацията в училищна среда; междуличностните отношения; креативността и социалната идентичност, които коментирам по следния начин:

1. Креативно конструиран интегрален подход за изследване, осмисляне и регулиране на психосоциалните измерения на стреса чрез анализ на същността, механизмите, факторите, рисковете, диагностиката, копинга и изграждането на психологически резилиънс.

2. Реализирани мащабни кроскултурални изследвания чрез прилагане за пръв път в България на системен подход за диагностика, превенция и управление на психосоциалните рискове от бърнаут синдром и за развитие на психологически резилиънс при педагогическите специалисти.

3. Задълбочено разработена социалнопсихологична феноменология на генезиса, структурата и условията за изследване на нивата на бърнаут и самооценка на резилиънса при учителите.

4. Реализиране на първите мащабни интердисциплинарни изследвания в страната и региона на бърнаут синдром при лекари с различни медицински специалности и връзката му с биомаркерите на стреса.

5. Отлично реализиран опит за конструиране за пръв път в България на изследване на психосоциалния дистрес, тревожност и депресия при онкологични пациенти в оперативен етап на лечение, в което е използван дистрес термометър, адаптиран за работа в клинична среда у нас.

6. Демонстрирани отлично формирани, експертни умения при разработването на емпиричния дизайн на кроскултурални и представителни изследвания, което считам за аспект със сериозен принос към изследователската методология на социалнопсихологичната теория и практика. Образец за цялостна, премислена и прецизно осъществена проучвателна и аналитична работа.

4. Оценка на личния принос на кандидата

Ще изразя становище, че доц. д-р Янакиев умее успешно да постига изследователските си цели, показва отлично познаване на проблематиката, личностна и професионална ангажираност с нея, както и впечатляващи умения за научно-изследователска работа. Вярвам, че тя ще бъде продължена с реализацията на бъдещите идеи, породили се още в хода на написването на научните му трудове.

Представените научни трудове са оригинални научни разработки. Депозиранията документация, включително и забелязаните цитирания са изрядни и отговаряща

на всички критерии по смисъла на процедурата за провеждане на настоящия конкурс. Информацията от автобиографията на Юрий Янакиев свидетелства за един поетапно и достойно вървян път за професионална реализация в областта на психологията.

5. Критични забележки и препоръки

Препоръчвам на доц. д-р Юрий Янакиев да продължава да развива притежавания научно-изследователски потенциал и да публикува в международни издания, включени в световните бази данни.

6. Лични впечатления

Повече от очевидно е, че доцент Янакиев демонстрира устойчив интерес главно към злободневните и отворени за решения проблеми на социалната психология, генерирани от работата на педагогически и медицински специалисти и респонденти в болест и здраве. Констатирам, че цялостната научна продукция, предоставена за рецензиране, представлява адекватна експертна база на професионалните изяви и практически занимания в досегашната реализация на доц. Юрий Янакиев. Считаю, че в значителна степен тя отговаря на един от най-важните критерии за съвременно качествено преподаване, а именно – постигнато единство между теоретичните конструкции и научни факти. Това постижение определям за съществен **принос** на неговата изследователска и преподавателска реализация към настоящия момент.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от Юрий Янакиев отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „П. Хилендарски“.

Кандидатът в конкурса е представил значителен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при заемане на академичната длъжност „Доцент“. В научните трудове на доцент Юрий Янакиев има оригинални научни и приложни приноси, които са получили международно признание.

Теоретичните му разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на доц. д-р Янакиев е несъмнена.

Постигнатите от доц. д-р Юрий Янакиев резултати в учебната и научно-изследователската дейност, напълно съответстват на минималните национални и допълнителните изисквания на Педагогическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове и анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да изразя своята **положителна** оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Педагогически факултет за избор на академичната длъжност „професор“ на **доц. д-р Юрий Павлов Янакиев** в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни, професионално направление 3.2. Психология (Социална психология).

20.02.2024 г.

Рецензент: .....

(подпис)

проф. д-р Велислава Чавдарова